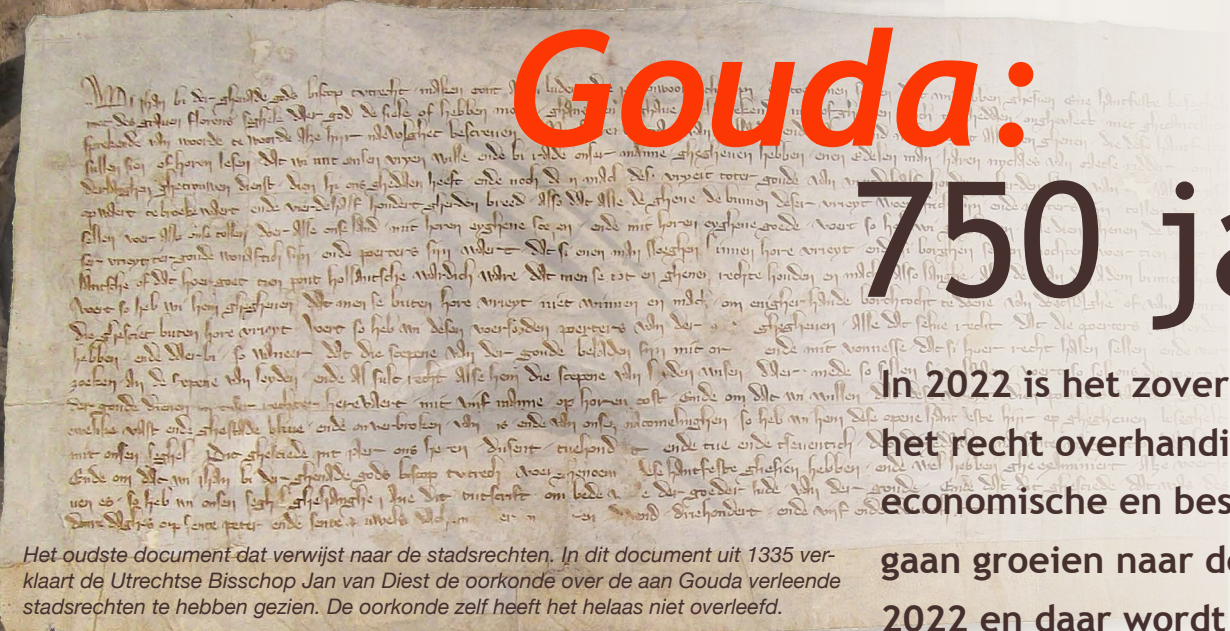

Na de speciale jubileumglossy ontvangt u met nummer 51 weer de nieuwsbrief die u gewend bent. Dit keer kunt u lezen over de Haastrechtse molen en omgeving, over de Boomgaardstraat in de rubriek ‘Gelukkig hebben we de foto’s nog..’ en de kinderbegraafplaats bij de Sint Jan. Bovendien besteden we aandacht aan 750 jaar stadsrechten voor Gouda en blikken we terug op de lancering van de cultuurhistorische basiskaart. Wij wensen u veel leesplezier.

Kent u mensen die wellicht geïnteresseerd zijn in de nieuwsbrief? Stuur u deze nieuwsbrief dan door of vertel hen dat ze zich kunnen aanmelden voor de verzendlijst door een mailtje te sturen aan Nieuwsbrief.MenA@gouda.nl. U kunt zich op dit adres ook afmelden voor de nieuwsbrief.

Gouda: 750 jaar stadsrechten

Het oudste document dat verwijst naar de stadsrechten. In dit document uit 1335 verklaart de Utrechtse bisschop Jan van Diest de oorkonde over de aan Gouda verleende stadsrechten te hebben gezien. De oorkonde zelf heeft het helaas niet overleefd.

In 2022 is het zover: dan is het 750 jaar geleden dat Graaf Floris V aan Gouda het recht overhandigde om zichzelf een stad te mogen noemen. Dit had allerlei economische en bestuurlijke voordelen en het zorgde er dus voor dat Gouda kon gaan groeien naar de stad die het vandaag de dag nog is. Reden voor een feestje in 2022 en daar wordt nu door allerlei partijen al flink aan gewerkt.

Hoe de complete viering eruit gaat zien is nog niet precies bekend. Wat al wel zeker is, is dat in de aanloop naar een grote feestelijke finale alle Goudse wijken zich mogen presenteren aan de rest van de stad. Wat maakt elke wijk zo mooi en uniek? Waar zijn de inwoners van die wijk trots op? Voor dat doel is de stad verdeeld in negen wijken: Bloemendaal, Plaswijck, Noord, Binnenstad, Kort Haarlem, Goverwelle, Korte Akkeren, Stolkwijckersluis en Westergouwe.

Welke verborgen pareltjes zijn er in uw wijk? In de nieuwsbrief willen we iets vergelijkbaars gaan doen, maar dan (uiteraard) vanuit een cultuurhistorisch oogpunt. Elke wijk in Gouda heeft allerlei cultuurhistorische verhalen te vertellen. Een ontstaansgeschiedenis die wellicht nog steeds zichtbaar is in het stratenpatroon, een uniek historisch document of foto,

een bijzondere archeologische opgraving of vondst, een eeuwenoud gebouw of misschien wel een monumentale boom. Wij willen die cultuurhistorische verhalen voor elke wijk in Gouda naar voren halen. Dat gaan we doen door in elke nieuwsbrief een aparte wijk uit te lichten tot aan de festiviteiten in de zomer van 2022. Daarbij gaan we niet per se uit van de meest bekende opgravingen of monumenten: die zijn immers al vaker de revue gepasseerd in deze nieuwsbrief. In plaats daarvan gaan we nu, waar mogelijk, aandacht besteden aan minder voor de hand liggende pareltjes. Daardoor kunnen ook inwoners van andere wijken van Gouda deze bijzondere plekken of verhalen leren kennen. En wie weet leert u op deze manier ook nog wel wat nieuws over uw eigen wijk!

Goudse geheimen
Eén van de activiteiten in het kader van Gouda 750 is het ophalen van 'Goudse Geheimen'. Verhalen van Gouvenaars die vertellen wat Gouda zo bijzonder en uniek maakt. Deze verhalen kunnen te maken hebben met de rijke historie, maar kunnen ook persoonlijke verhalen zijn die verbonden zijn met een bijzondere plek in Gouda.

Gouvenaars worden uitgenodigd om hun bijzondere verhaal te delen. Een verhaal over een onontdekte plek, een opvallende gebeurtenis of een bijzondere Gouwenaar. De mooiste verhalen worden gebundeld op een online platform zodat ze toegankelijk worden voor iedereen. Met een mobiele telefoon kan bekeken worden welke Goudse Geheimen in de buurt zijn via [Goudse geheimen.nl](https://www.goudsegeheimen.nl)

Het overhandigen van de stadsrechten door graaf Floris V aan het bestuur van Gouda, zoals getoond door het klokkenspel aan de zijkant van het Goudse stadhuis.

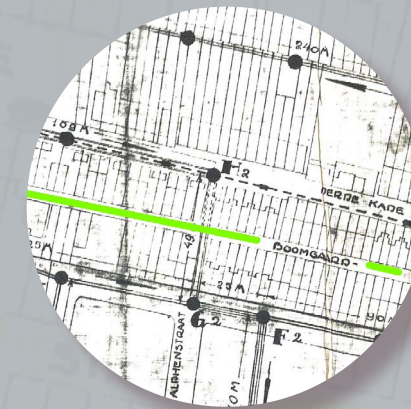
Afl. 5: Gelukkig hebben we de foto's nog....

De Boomgaardstraat

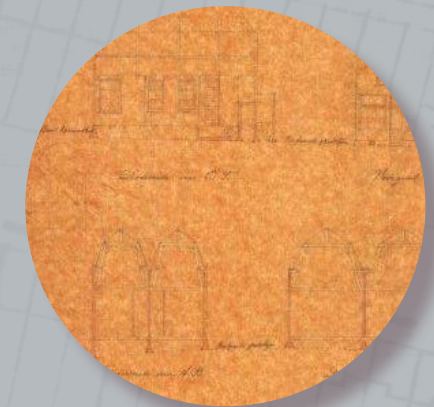
In deze aflevering van 'Gelukkig hebben we de foto's nog...' wordt dit keer niet een opvallend of mooi gebouw behandeld, maar een hele straat. Als je over de Derde Kade fietst of loopt, kun je het straatnaambordje nog zien hangen. Nu is het een leeg stuk met garages tussen de huizen van de Derde en Tweede Kade in, maar vroeger bevond zich hier de Boomgaardstraat. Misschien zijn er nog wel Gouvenaars die zich deze straat kunnen herinneren of hier zelfs hebben gewoond? Wat kunnen we terugvinden in de bronnen van het archief over deze straat.

In hoofdzaak jeugdige buurtbewoners poseren in groepsverband in de Boomgaardstraat, ca. 1912

Kadastrale kaart met de bebouwing in de Boomgaardstraat

Bouwtekening 1880 met plattegrond tien te bouwen huizen in de Boomgaardstraat

Panden Boomgaardstraat uit het saneringsplan 1937

Openbare Verkoop
 op MAANDAG 19 SEPT. 1881, voorm. ten
 Elf ure, in het Koffijhuis «HARMONIE» te
 Gouda, van:
 1°.—5°. Vijf nieuwe, zeer soliede gebouwde
HUIZEN, waarvan een als **WINKEL**
 dienende, allen met **ERF** en open **GROND**
 daarachter en gunstig gelegen aan beide
 zijden van de Boomgaardstraat, vóór aan
 den Karnemelksloot, wijk R nos. 315*d* 315*c*,
 315*b*, 315*a* en 315 te Gouda.

Advertentie Goudsche Courant Openbare Verkoop huizen Boomgaardstraat 1881

De bouw van huizen in deze straat begint rond 1880. In de Goudsche Courant zijn advertenties te vinden waarbij percelen bouwgrond tussen de Karnemelksloot en de spoorbaan worden uitgegeven. Al snel worden de eerste huisjes gebouwd. Het zijn kleine arbeidershuisjes vergelijkbaar met de huisjes die je nu nog bijvoorbeeld aan de Boelekade kunt vinden. Beneden zijn er twee kamers, een bedstede en een keuken. Achter is een buitentoilet aangebouwd. Boven is er een klein zoldertje. Alle huisjes hebben wel een plaats of tuintje.

Diverse bewoners en bedrijfjes

De bouw verloopt niet helemaal voorspoedig. Op 24 september 1881 storten er twee in aanbouw zijnde huizen in. De oorzaak, volgens het krantenbericht van de dag erna, zou liggen in het feit dat 'de zware regenbui van den laatsten tijd ertoe hadden meege- werkt om de hechtheid van het gebouwde te benadeelen, zoodat toen zondagmiddag een troep jongens de steigers voor genoemde huizen hadden beklommen en daarop gedanst en gesprongen, eensklaps een verdacht krakend geluid was gehoord. [...] De volgende dag stortten zij beiden met geraas ineen'. In 1891 stort er op 19 juli spontaan een stuk van de voorgevel tot op het bovenkozijn in. Toch wordt in de periode tot 1900

de hele lengte van de Boomgaardstraat tussen het spoor in het noorden en de Karnemelksloot in het zuiden, vol gebouwd met kleine huizenrijtjes. Er zitten ook kleine bedrijfjes tussen, zoals een brood-, beschuit en kleingoedbakkerij, een 'vuur- en waterwinkel' en een sigarenfabriekje (op de hoek van wat nu de Bellamystraat met de Derde Kade is). De bewoners zijn divers te noemen. In de adresboeken komen we metselaars, arbeiders, werkmannen en sigarenmakers tegen.

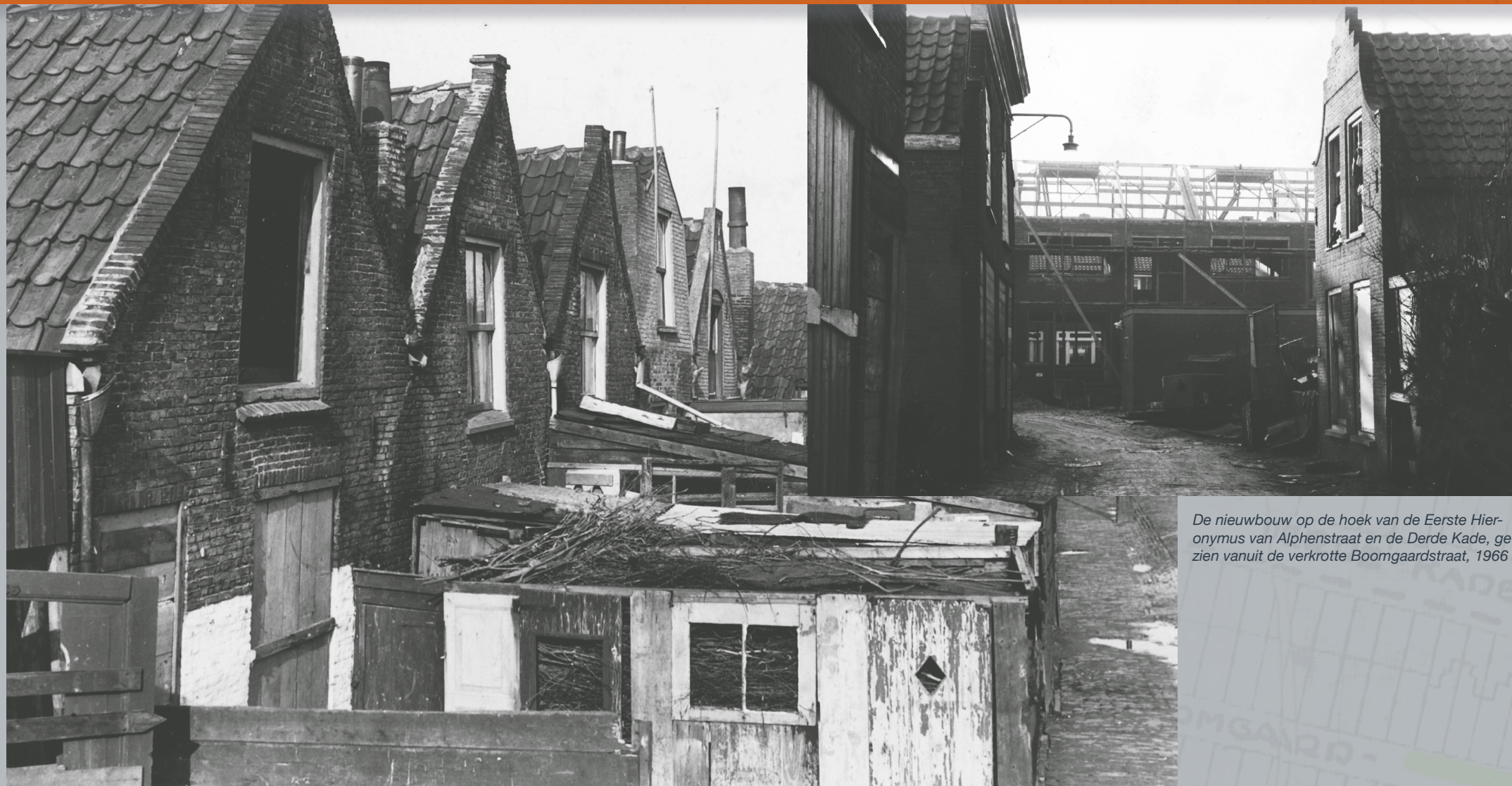
Veel klachten over de huizen

De eerste blokken huizen worden door vooral particulieren gebouwd, een veel voorkomende naam zijn de erven De Gidts. Zij verkopen vervolgens de huisjes al snel door en die kopers verhuren de woningen. De huren liggen niet hoog, gemiddeld 1 tot enkele guldens per week. Het verloop is vrij groot. Regelmatig verschijnen er advertenties in de krant, waarbij nieuwe huurders worden gezocht of huizenblokken worden verkocht. De huizen worden in 1886 voor gemiddeld 500 gulden verkocht. De huurders genieten al een zekere huurbescherming, de nieuwe kopers zien hun aankoop vooral als een investering. De gemeente ziet het straatje meer als een particulier hofje en gaat pas laat over op het bestraten en voorzien van verlichting. De straat moet meerdere keren opgehoogd worden.

WIJK RR.

No. 1 tot 110. Boomgaardstraat.		No. NAMEN EN BEROEPEN.	
No.	NAMEN EN BEROEPEN.	No.	NAMEN EN BEROEPEN.
1	Wed Koolmees-v. Wijngaarden.	17	G. Radix, <i>mil. ziekenoppasser.</i>
2	S. Grootendorst, <i>pakhuis knecht.</i>	18	J. F. Hoogendoorn, <i>arbeider.</i>
3	F. Stolwijk, <i>werkman.</i>	19	P. P. Barneveld, <i>sigarenmaker.</i>
4	J. Stoppelenburg, <i>verver.</i>	20	G. van der Ham, <i>arbeider.</i>
5	G. Bekker, <i>houzager.</i>	21	A. van Vliet, "
6	N. de Jong, <i>schoenmaker.</i>	22	H. Verwaal, <i>houzagers knecht.</i>
7	T. Kors, <i>koekbakkers knecht</i>	25	A. C. Steenwinkel, <i>smid</i>
8	G. Blanken, <i>turfschipper.</i>	26	C. G. de Jong, <i>pakhuis knecht.</i>
9	J. Slobbe, <i>touwspinner.</i>	27	W. van den Berg, <i>schoenmaker.</i>
10	F. van Vliet, <i>pakhuis knecht.</i>	28	M. Verschut, <i>metselaar</i>
11	A. van den Hondel, <i>timmerman.</i>	29	J. Slobbe, <i>fabriekswerker</i>
12	H. J. Verhey, <i>bakkers knecht.</i>	30	Wed van der Steegt—Scholten.
13	J. J. Zeverboom, <i>fabriekswerker.</i>	31	Wed W. Verschut—Seton.
14	J. de Koning, <i>timmerman.</i>	32	A. van Vliet, <i>smid.</i>
15	C. Noorlander, <i>werkman.</i>	33	J. v. d. Bruggen, <i>touwspinner.</i>
16	P. van Vliet, <i>hennipbeuker.</i>	34	C. Binnendijk, <i>tabakskerver.</i>
		35	W. F. Blok, <i>stoker.</i>

Adresboek Gouda 1900

De nieuwbouw op de hoek van de Eerste Hieronymus van Alphenstraat en de Derde Kade, gezien vanuit de verkrotte Boomgaardstraat, 1966

Panden Boomgaardstraat uit het saneringsplan 1937

Al vanaf 1910 wordt er ook veel geklaagd over de huizen zelf. De gezondheidscommissie rapporteert dat de huizen vochtig zijn en te laag liggen ten opzichte van het straatniveau. Het metselwerk en de funderingen zijn er slecht aan toe en de zolders zijn niet geschikt om gebruikt te worden, doordat er niet genoeg beschotting is aangebracht in de kap. Pas als er gedreigd wordt met onbewoonbaarverklaringen, gaan sommige eigenaren ertoe over een aantal verbeteringen aan te brengen in de huizen. Het tekort aan bouwmaterialen in en net na de Eerste Wereldoorlog vertraagt dit proces echter tot ver in de jaren twintig.

Vanaf 1930 wordt er nagedacht over sanering van het gebied tussen Eerste en Vierde Kade. Beter is het om de slechte huisjes aan de Boomgaardstraat te slopen en nieuw-

bouw te plegen. De huizen aan het middelste stuk van de Boomgaardstraat (tussen wat nu de Bellamystraat en de 1e Hieronymus van Alphenstraat is in) wordt in een paar jaren tijd zoveel mogelijk uitgekocht of onteigend. In 1939 wordt een nieuw blok huizen opgeleverd aan de Derde Kade en de Rhijnvis Feithstraat. Dan breekt echter de Tweede Wereldoorlog uit en liggen de saneringsplannen stil. Het eerste stukje van de Boomgaardstraat (vanaf de Karnemelksloot) en het laatste stuk (tot aan de spoorbaan) blijft daarom nog staan tot in de jaren zestig. Weer worden er onbewoonbaarverklaringen opgesteld en huizen onteigend. De laatste pandjes zijn nog in gebruik als opslag of werkplaatsen. In 1968 verschijnt er een artikeltje in de krant, waarin verzucht wordt dat er snel gelukkig niets meer zal overblijven van het morsige straatje...

5. Vochtverschijnselen.

Treden deze op en in welke mate: in ernstige mate en waar zichtbaar met vermelding van de vermoedelijke reden.

Muren: optrekkend vocht, doorslaande gevels, condens

Is trasraam aanwezig? neen

Vloeren: droog

Dak: pannen slecht sluitend, ernstige lekkage

Is een bodemafluiting al dan niet aanwezig? neen

Wat is de samenstelling daarvan?

6. Keukeninrichting.

Is een keuken of bijkeuken aanwezig? ja

Hoe is deze ingericht? aanrecht, kookhoek Gootsteen? ja, met kraan

7. Drinkwater.

Waterleiding, wel, regendak.

8. Trappen.

a. zoldertrap breedte 0.60 m, optrede 0.22 m, aantrede 0.08 m.

b. breedte m, optrede m, aantrede m.

c. breedte m, optrede m, aantrede m.

Soort: a. steektrap b. c.

9. Privaat.

Eigen. ~~gemeenschappelijk~~ aantal woonges: geen waterspoeling

Afmetingen privaatruimte: 0.80 x 0.80 x 2.00 m hoog

Samenstelling wanden en afdekking: van hout, zink

Afsluitbaar? ja Waar geplaatst? buiten tegen achtergevel; klachten

over riolering, wegens onvoldoende werking

10. Riolering.

Op welke wijze worden faecaliën en huishoudwater geloosd? via huisriool naar gemeenteriool

Is de afvoerleiding open of gesloten? gesloten

Hoe is de afvoer van hemelwater? via regenpijp naar riool

11. Beschrijving algemene toestand.

Fundering: onvoldoende, verzakking

Muren: 16 cm IJsselsteen, doorslaande gevels, geen spouw

Balklagen: voldoende stevig; verdieping loopt sterk af

Een bijzondere kinderbegraafplaats bij de Sint Janskerk

Een steeds terugkerend onderwerp in deze nieuwsbrief is het archeologisch onderzoek in en rondom de Sint Janskerk. Sinds de start van de werkzaamheden in 2014 zijn er al vier artikelen over verschenen, en daar komt er vandaag dus weer eentje bij. Al die aandacht is niet voor niets: de archeologische resultaten zijn ontzettend bijzonder en verdienen het om gedeeld te worden met zoveel mogelijk mensen. Deze keer ligt de nadruk op het deel van de begraafplaats dat ten noorden van de kerk is onderzocht. Daarbij zijn opvallend veel kinderbegravingen aangetroffen. Dit artikel gaat in op deze bijzondere graven en hun verhaal.

Eén van de begraven kinderen aan de noordzijde van de kerk

De verschillende onderzoeksgebieden rondom de kerk

Eén van de begraven kinderen aan de noordzijde van de kerk

Plattegrond van de begravingen aan de noordzijde van de kerk

Hoe zat het ook alweer?

Eerst heel kort nog even de aanleiding. Rondom de Sint Janskerk moest een verzameltracé voor riolering, kabels en leidingen worden aangelegd. De daarvoor noodzakelijke graafwerkzaamheden zijn minder simpel dan normaal, vanwege de historische begraafplaats rondom de kerk. Het gebied is aangewezen als gemeentelijk archeologisch monument, dus is het uitgangspunt dat verstoringen tot een minimum worden beperkt en dat vervanging van kabels en leidingen plaatsvindt in bestaand tracé. Dat deel van de bodem is immers al eerder verstoord, dus dan hoeven er geen nieuwe archeologische resten weggegraven te worden.

In de praktijk bleek het in dit geval echter niet mogelijk om bij de vervanging alleen in bestaand tracé te graven. De ruimtes tussen de leidingtracés en de naastgelegen begravingen zijn zo klein dat er ongetwijfeld begravingen verstoord zouden worden. Daarom is in overleg met de nutsbedrijven en de gemeente voor een andere oplossing gekozen: alle noodzakelijke kabels en leidingen worden in één toekomstbestendig verzameltracé geplaatst, waarin ook ruimte wordt gelaten voor extra kabels in de toekomst. Dit tracé is voorafgaand aan de civieltechnische werkzaamheden opgegraven.

Eerder onderzoek: een opvallende groep begravingen

De aanleg van het verzameltracé begon in 2016 met opgravingen en archeologische begeleidingen aan de zuid- en westzijde van de kerk. Hierbij werd onder andere een

opvallende groep begravingen aangetroffen, waarvan wij in eerste instantie dachten dat het zou kunnen gaan om een deel van de begraafplaats dat bij het nabijgelegen weeshuis zou kunnen horen. Verder onderzoek heeft inmiddels uitgewezen dat dit niet kan kloppen: de leeftijd van de in het graf aanwezige personen loopt te ver uiteen en er liggen teveel volwassenen tussen om bij het weeshuis te kunnen horen. Wat er dan wél aan de hand is met deze dicht opeengepakte groep begravingen tegen de zuidmuur van de begraafplaats, wordt verder uitgezocht.

67 begravingen aan de noordzijde van de kerk

Het verzameltracé aan de noordzijde van de kerk werd voorafgaand aan de civieltechnische werkzaamheden volledig archeologisch opgegraven. Met succes: in totaal werden in de smalle sleuf 67 begravingen aangetroffen, waarvan de resten in 52 gevallen zijn meegenomen voor fysisch antropologisch onderzoek. De overige begravingen lagen net buiten de sleuf of op een dieper niveau, konden daardoor in situ behouden blijven en zijn dus niet verder onderzocht.

Zeer opvallende hoeveelheid kinderbegravingen

Dat er begravingen worden aangetroffen op een terrein rondom de kerk, dat is natuurlijk niet zo verrassend. Wat wél zeer opvallend is, is dat vrijwel alle opgegraven begravingen

Een fundering van grafstenen

De op grafstenen gefundeerde muur van de begraafplaats

Eén van de grafstenen

Scherpe, ongesleten tekst op één van de grafstenen

Behalve de begravingen werd ook de fundering van de, volgens de archieven in 1616, aangelegde kerkhofmuur aangetroffen. Het gaat om een smalle bakstenen muur, die over een lengte van zes meter, gefundeerd is op fragmenten van grafstenen. Die grafstenen lijken voor een deel oud en hergebruikt te zijn, maar er zitten ook stenen tussen die op het oog ongebruikt lijken, met hele scherpe, niet-ingesleten teksten. In die gevallen lijkt het om mislukte stenen te gaan. Zo is er een steen met een gebeitelde tekst, waarvan het jaartal (1549) veel te dicht bij de rand lijkt te staan. Mogelijk is dat voor de opdrachtgever reden geweest om de steen te weigeren, waarna hij onbruikbaar werd en is hergebruikt als fundering.

kinderen bleken te zijn, vaak zelfs zeer jonge kinderen. Slechts bij zes van de 52 onderzochte begravingen gaat het om volwassenen, en in veel gevallen betreft het dan oudere graven uit een eerdere fase van het grafveld. De overige begravingen betreffen 46 kinderen, waaronder 13 baby's.

Zo'n grote hoeveelheid kinderbegravingen bij elkaar is bijzonder. Meestal bevinden de kindergraven zich namelijk verspreid tussen de graven van de volwassenen in, zoals ook in de kerk en aan de zuidzijde van de kerk is vastgesteld. Wel is het zo dat de noordzijde van de kerk vaak de 'koude' kant wordt genoemd, omdat daar voor het grootste gedeelte van de dag schaduw op het kerkhof valt. Het was daarom de minst prestigieuze plek van het kerkhof, en daarmee ook de plek waar de meeste armere mensen werden begraven, en dus ook kinderen. Dat op het opgegraven gedeelte vrijwel alleen kinderen liggen, en geen volwassenen, kan er op wijzen dat dat gedeelte van het kerkhof specifiek was aangewezen als kinderbegraafplaats.

Houten grafkist van één van de kindbegravingen, met recent boorgat

Bijzondere bijgiften: drie piepkleine blauwe kraaltjes en een pijparden beeldje

Pro Deo.

Billiet van aengevinge, wegens het
Middel van 't Begraven.

Ick ondergeschreve verclare by desen, in gevolge van de
Ordonnantie op 't Middel van 't Begraven geëma-
neert, aengevinge te doen van het Lijck van *Fkuit van
Pieter de Jongh Beyker op de Beykerdijng*
als geboorende onder de Clasfis van d'onvermogende,
Gedaen binnen GOUDA den 30 Juny 1717

By my Secretaris der Stad GOUDA
geteyckent op datum als boven.

Maabstus van Swet
Hendrick Smits

*In menck is *afwet*
by *X pieter de Jongh**

18^e eeuwse begraafbriefje

Kinderskeletje, waarbij duidelijk de door vitamine d-tekort kromgegroeide botjes te zien zijn

Met zorg begraven

Alle opgegraven kinderen, hoe jong ook (zelfs de doodgeboren individuen) zijn begraven in houten kisten. Dat is opvallend, omdat het hier over het algemeen zal gaan om kinderen van arme families. Dat deze families toch het geld uitgegeven hebben voor een kist, geeft aan dat de kinderen, hoe jong ze ook waren, een volwaardig onderdeel van de samenleving waren en niet werden beschouwd als mindere of onvolledige individuen. Ze werden met zorg en liefde begraven. Dat blijkt ook uit de bijgiften die tijdens het onderzoek zijn gevonden, zoals diverse knikkers, een speelschijfje en een heel klein pijparden beeldje. Daarnaast zijn er in drie babygraven kleine blauwe kraaltjes aangetroffen, die vermoedelijk onderdeel zijn geweest van een armbandje dat verder uit organisch materiaal bestond. Allemaal aanwijzingen dat er getreurd werd om deze kinderen. Dat klinkt logisch, maar is minder vanzelfsprekend dan het lijkt. Zo wordt wel gedacht dat de grote kindersterfte in de 17^e en 18^e eeuw ervoor zorgde dat ouders een emotionele afstandelijkheid creëerden richting hun kinderen, totdat deze een leeftijd hadden bereikt waarop de kans op overleven groter was. Dat is op zich geen gekke gedachte: uit onderzoek

naar 17^e eeuwse begraafbriefjes blijkt dat families vaak meerdere kinderen per jaar moesten begraven. Soms zelfs meerdere kinderen binnen een week. Het is voorstelbaar dat ouders in dergelijke situaties vanuit een bepaalde vorm van zelfbescherming wat meer afstand probeerden te houden. Maar dat zoiets in de praktijk toch lastig is, wijzen de vondsten uit deze opgraving haarfijn uit.

Vervolgonderzoek naar de overeenkomsten en verschillen

De uitwerking van het totale project 'Rondom de Kerk' is nog in volle gang. Wat betreft de begravingen wordt tijdens die uitwerking specifiek gekeken naar de overeenkomsten en verschillen tussen de begravingen aan de noordzijde, de zuidwestzijde en de begravingen uit de kerk zelf. In theorie zou het verschil in welstand tussen de in de kerk begraven rijken en de buiten de kerk gelegen armeren ook zichtbaar kunnen zijn in het opgegraven botmateriaal. Een eerste indicatie daarvan is de constatering van het groot aantal kinderen met vitamine D-tekort, dat zichtbaar is in de kromgegroeide botten. Verder onderzoek volgt nog, ook naar de oriëntatie van de begravingen (die buiten de

kerk minder strikt lijkt te zijn dan in de kerk) en naar de veronderstelde relatie tussen het weeshuis en de daar in de buurt aangetroffen begravingen.

Aandacht voor de kinderen middels een tentoonstelling

Het eindrapport van het onderzoek zal naar verwachting in de tweede helft van 2018 gereed zijn. De resultaten worden vervolgens verwerkt in een Cold Case tentoonstelling, die eind 2019/begin 2020 in het MuseumgoudA is te bezichtigen. Daarmee krijgen de kinderen van Gouda nogmaals de aandacht die ze verdienen.

Gebruikte literatuur:

- Dasselaar, M. van : 2017. Evaluatie 'Rondom de Sint-Janskerk' te Gouda Fase 4 en 5.
- Veselka, B. 2018. Fysisch antropologische analyse van het menselijk skeletmateriaal afkomstig van het voormalig kerkhof rondom de Sint-Janskerk te Gouda, Stichting LAB: Leiden.

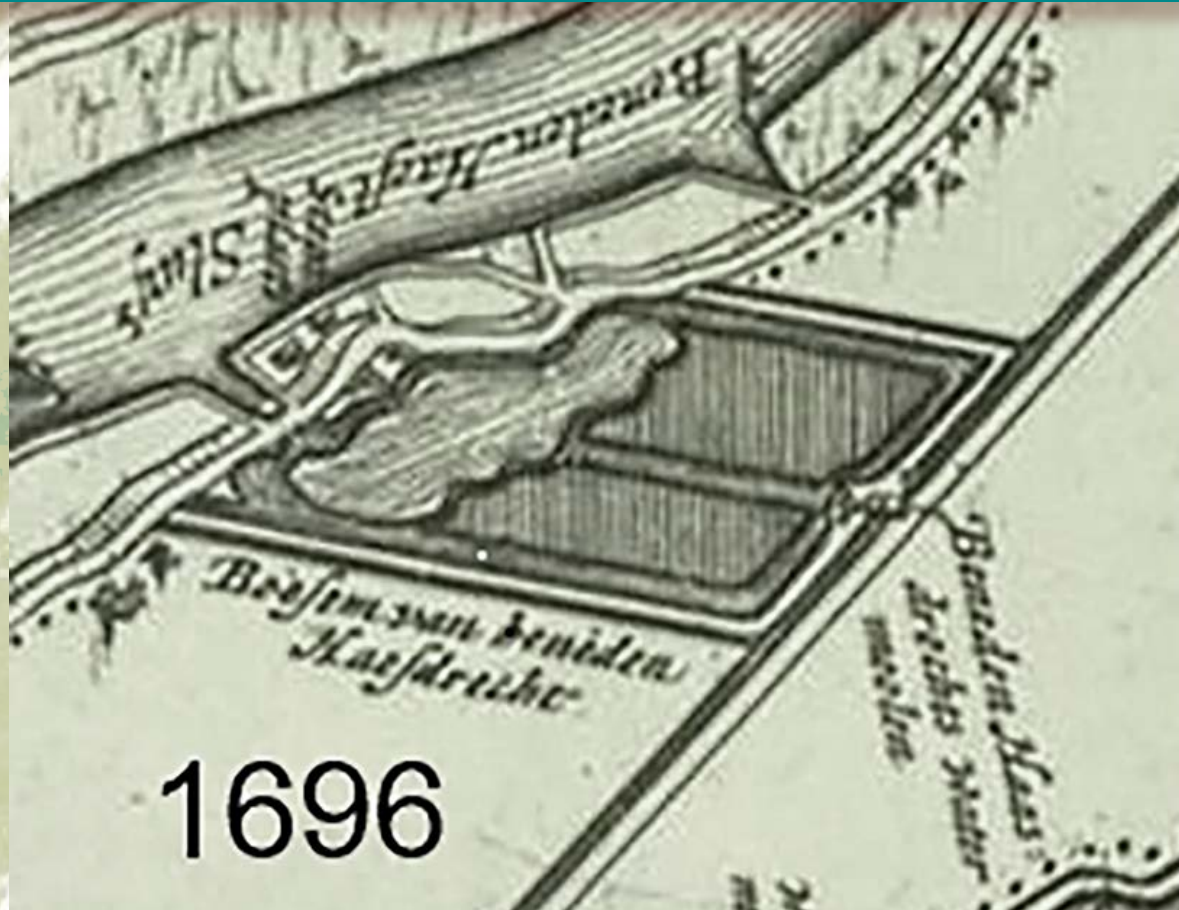
Beneden-Haastrecht, de Boezem en de Haastrechtse Molen: *een verrassende geschiedenis!*

Vlak onder Gouda, ten zuiden van de Hollandsche IJssel, ligt een gebied waar de Haastrechtse Molen staat. Dit gebied heeft een verrassende geschiedenis. In dit artikel leest u hier meer over.

De Haastrechtse Molen en watergang vanaf de dijk

Kaart Hoogheemraadschap Krimpenerwaard (1696)

Kadastrale kaart Beneden-Haastrecht (1832)

Het Haastrechtse Meer met de vorm zoals het nu heeft. Rechts de Tiendweg en links de Hollandsche IJssel en molen

Links het Haastrechtse Meer, rechts de boezemkade en sloot

De ontginning van deze Beneden-Haastrechtse polder begon rond 1100. De Hollandsche IJssel, toen nog getijdenrivier, diende als ontginningsbasis. Van daaruit ontstonden smalle percelen met aan weerszijden ontwateringssloten van ongelijke lengte die doorliepen tot de Tiendweg die de achterkade vormt. Later werd er ontgonnen vanaf de Tiendweg tot aan wat nu de Goudseweg is. Op de kadastrale kaart van 1832 ziet u de kades. Door het hoogteverschil waterde de polder af richting de Hollandsche IJssel.

De basis van de Haastrechtse Boezem

Na verloop van tijd klonk de bodem van de Haastrechtse polder in. Natuurlijke afwatering tijdens eb werd moeilijker. Het Haastrechtse Meer, ontstaan door een vroegere dijkdoorbraak, een zogenaamd wiel, vormt de basis van de Haastrechtse Boezem. Het Meer werd in 1381 opnieuw ingedijkt. Het water uit de Tiende wetering werd door middel van een molen langs de Tiendweg in de boezem gemalen. Tijdens laagtij werd het water via het afwateringskanaal in de IJssel gelaten.

Deze boezem is zichtbaar tussen de Tiendweg (achterkade) en de Hollandsche IJssel. Hij staat op diverse kaarten, onder andere op de kaart van het Hoogheemraadschap van de Krimpenerwaard uit 1696. Bij de Tiendweg en de aanvoer naar de boezem stond een molen (zie de rode pijl op de kadastrale kaart van 1832). Het bouwjaar van de molen is onbekend maar wordt rond 1500 geschat. In 1860 is de Hollandsche IJssel gekanaliseerd en is de verderop gelegen Waaiersluis aangelegd. Hierdoor was er geen eb en vloed meer en kon deze boezem niet meer goed afwateren. De molen langs de Tiendweg verloor hierdoor zijn functie en is in 1861 afgebroken.

De Haastrechtse Molen: oplossing voor het afwateringsprobleem

Om het afwateringsprobleem op te lossen werd er in 1862 buitendijks een steningmolen mét vijzel gebouwd, die op wind draait: de Haastrechtse Molen aan de Provincialeweg West 64, een Rijksmonument. Om goed wind te kunnen vangen heeft deze molen de vorm van een stellingmolen. De sluis door de dijk én de geul naar de

molen toe liggen op nagenoeg dezelfde locatie als voorheen. In 1971 is er een elektrische pomp bijgeplaatst. Vlakbij de molen stond café Het Roosje, waardoor de molen in de volksmond ook wel molen 't Roosje werd genoemd. Dit café is bij een van de wegverbredingen van de vroegere N228 gesloopt.

In het huidige landschap zijn de kades bij het Haastrechtse Meer nog steeds te zien, evenals de sluis en geul die naar de molen leiden. De Haastrechtse Molen is nu nog in gebruik en is één van de weinige watermolens die nog op wind kan draaien.

Meer informatie over de ontwikkeling van Gouda? Bekijk de [cultuurhistorische basiskaart](http://www.gouda.nl/erfgoed) via www.gouda.nl/erfgoed

Gouda digitaal op de kaart

Op 21 juni j.l. is de Cultuurhistorische Basiskaart (CHBK) waar de gemeente al drie jaar mee bezig is, feestelijk aan het publiek gepresenteerd. Onder grote belangstelling lanceerde wethouder Thierry van Vugt met trots de basiskaart. Daarna voerde Els Bet, een van de medewerkers aan de CHBK, het publiek langs de mogelijkheden van de 'kaart'.

Met deze Cultuurhistorische Basiskaart wordt samenhang van het erfgoed in beeld gebracht en weten we welke informatie al wel bekend is en welke juist nog niet. We ontsluiten onze erfgoed informatie op de stadsplattegrond en hopen daarmee het begrip voor de omgeving te vergroten. Bovendien kunnen op deze manier stads-geschiedenis en erfgoed als inspiratie dienen voor plannenmakers. Er zijn themalagen die inzoomen op specifieke onderwerpen. Op dit moment zijn dat de thema's: religie, handel en industrie en scheepvaart. In de toekomst zullen we nieuwe themalagen toevoegen.

Het wil overigens niet zeggen dat deze informatiebron nu klaar is. Het is de bedoeling dat we samen met de stad, door zullen gaan met het toevoegen van informatie.

Wilt u weten wat de CHBK te bieden heeft? Neem dan een kijkje via:

www.gouda.nl/chbk